

ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟΣ 1

ΥΨΟΚΥ ΡΙΣΤΗΥΧΗ ΟΥΤΕΟΝ

Reflexie a komentáre
Miron Kerul'-Kmec

Evergetinos 1

Výroky púštnych otcov

Reflexie a komentáre

Miron Kerul'-Kmec

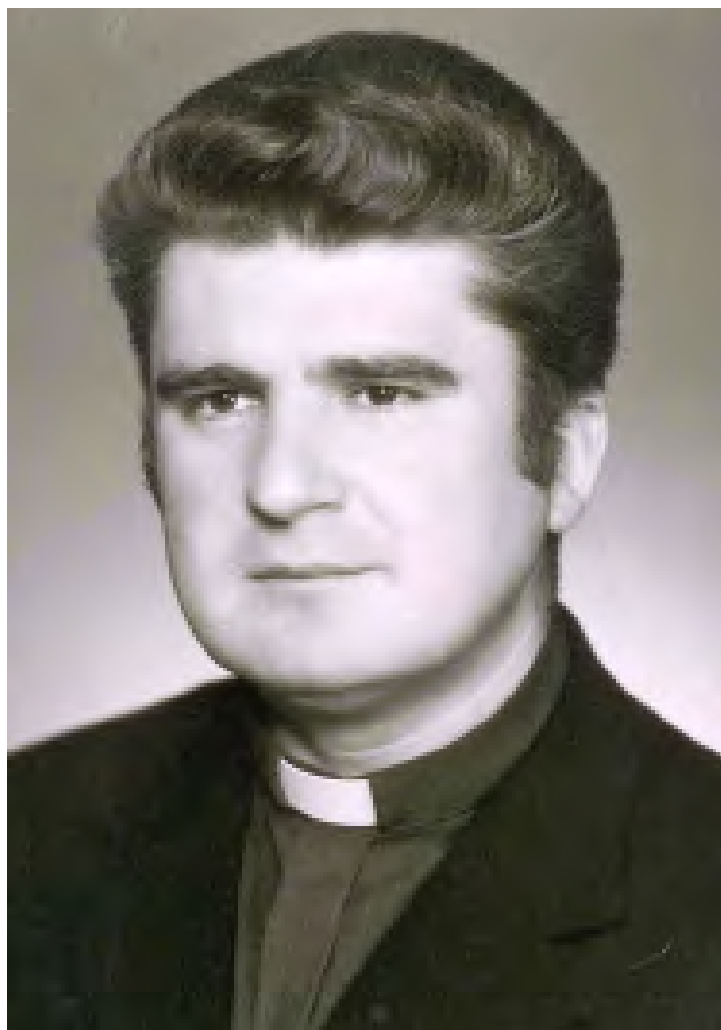
2022

© *Miron Keruľ-Kmec*
Evergetinos 1

Jazyková korektúra:
Mgr. Ingrid Lukáčová
Návrh obálky a grafická úprava:
Štefan Keruľ-Kmec ml.

ISBN 978-80-8233-012-3

Venované pamiatke
o. Štefana Kerul'-Kmeca
1937 – 1989

Úvod

Stúpajúci záujem o diela svätých otcov napovedá o hľadaní zdrojov, ktoré by uspokojili duchovný smäd súčasného človeka. Poučenia púštnych otcov a matiek v sebe obsahujú skoncentrovanú skúsenosť stoviek svätých asketikov, ktorí opustili všetko, aby našli vzácnu perlu¹. Azda najznámejším dielom, ktoré ponúka ich múdrosť, je *Filokalia*. Menej známym je rozsiahle dielo pod názvom *Evergetinos*, ktoré sa síce líši svojou štruktúrou, ale ostáva vzácnym zdrojom inšpirácie pre praktický duchovný život nielen pre tých, ktorí žijú za múrmi monastierov.

Autorom zbierky *Evergetinos* je mních Pavol (+1054), zakladateľ Monastiera Dobrodinky (grécky: Evergetinos) v Konštantínopole. Podľa mena monastiera mních Pavol dostal prívlastok Evergetinos a toto meno bolo dané aj jeho dielu. Evergetinos bolo prvýkrát publikované tlačou v roku 1783 zásluhou svätého Nikodema a svätého Makária, ktorí stáli aj za publikovaním gréckej Filokalie. Ide o praktického sprievodcu pre očistenie mysle, uzdravenie vášní a náklonností k hriechu a pre dosiahnutie vnútornej premeny, ktorá je cieľom kresťanského života a spásy. Človeku ukazuje jednotlivé kroky na ceste k zbožšteniu – theosis.

Otec Pavol svoje dielo rozdelil do dvesto hypotéz (hypothesis). Téma kapitoly je stanovená krátkym tvrdením – hypotézou, ktorú potvrdzuje výrokmi svätých, príbehmi z ich života a úryvkami z ich diel. Medzi najčastejšie citovaných otcov patrí napríklad svätý Efrém Sýrsky, svätý Izák Sýrsky, svätý Ján Kassián a mnoho ďalších. Otec Pavol hojne používa aj apofthegmata. Ide o rozsiahle zbierky výrokov a krátkych príbehov zo života púštnych otcov. Každá kapitola dáva dôkladné vysvetlenie predstavenej témy a otec Pavol postupne

¹ Mt 13, 46.

čitateľa sprevádza od položenia základných kameňov duchovného života až po jeho výšiny.

Toto bol jeden z hlavných dôvodov, prečo som toto dielo vybral ako študijný text pre formačné stretnutia v našej farnosti. Počas uplynulých rokov sme pomaly študovali diela rôznych svätých. Skôr by sa dalo povedať, že sme sa usilovali posedieť pri nohách svätých otcov a počúvať ich poučenia ako učeníci, ktorí túžia po osvojení umenia duchovného života. Po prečítaní odstavca či dvoch nasleduje krátka reflexia, ktorá otvára priestor pre ďalšie komentáre, zdieľania či otázky zúčastnených. Ovocie tejto stálej formácie začína prinášať viditeľné ovocie.

Prípravy na tieto stretnutia boli publikované aj na podcaste *Pramene*². V reakciách poslucháčov pomerne často zaznel záujem o podobné formačné stretnutia. To sa stalo inšpiráciou pre začatie projektu *Filokalia Live*³.

Cieľom tejto publikácie je ponúknuť okrem prekladu jednotlivých textov aj komentáre a zamyslenia, ktoré sú prípravou na spomínané formačné stretnutia. Zámerom nie je len prípadné objasnenie textu, ale aj naznačenie spôsobu, ako dané učenie svätého aplikovať v súčasnej dobe. Aj keď knižná forma nemôže sprostredkovať atmosféru formačných stretnutí, dúfam, že prinesie podobné duchovné ovocie.

2 Podcast Pramene - pramene.podbean.com.

3 Filokalia Live - filokalia.sk/live. Pravidelné online stretnutia prostredníctvom ZOOM. Zámerom je spoznávanie a osvojovanie umenia duchovného života štúdiom učenia svätých otcov.

Hypotéza 1

Nikto by nikdy nemal zúfať, aj keby spáchal veľa hriechov, ale mal by mať nádej, že skrze pokánie môže byť spasený.

A. OD SVÄTÉHO PALLADIOSA

Náš svätý otec Ján, ktorý žil v asketizme na hore blízko mesta Lykopolis a o jeho živote som priniesol podrobnosti v inej kapitole, nám povedal tento príbeh, aby zdôraznil potrebu mníchov vyhnúť sa mnohým stretávaniam so ženami.

Mních Pavol v diele *Evergetinos* prináša veľa úryvkov zo spisu biskupa Palladiosa, ktorý žil na prelome 4. – 5. storočia. Jeho *Historia Lausiaca* sa zaraďuje medzi najdôležitejšie pramene o mníšstve v Egypte. Vo svojom diele popisuje mníšsky život nielen v Egypte, ale aj v Palestíne, Sýrii a Malej Ázii. Jeho zámerom je šíriť myšlienky asketického života ako cesty k pozdvihnutiu mravov kresťanov žijúcich vo svete. Nie je vždy jednoduché presne identifikovať ľudí, o ktorých hovorí. Palladios totiž nechce čitateľom predať historickú pravdu o živote konkrétneho človeka, ale predkladá rozprávanie, ktoré približuje pravdu o duchovnom a asketickom živote mníchov, ktoré môže pri-niesť užitočnú inšpiráciu.

Príbeh, ktorý si mních Pavol zvolil na začiatku svojho diela, je veľmi dôležitý, pretože prináša všeobecný opis duchovného zápasu každého kresťana. Svojím poslanstvom presahuje potvrdenie tvrdenia prvej hypotézy a načrtáva obrysy stratégie, ktorá je nevyhnutná pre úspech v kresťanskom živote.

Ako bolo povedané, v meste raz žil mladý muž, ktorý spáchal veľa a ohavných hriechov. Stalo sa, že tento mladík bol kvôli hriechom bolestivo odsúdený svedomím a s Božou pomocou prišiel k pokániu. Vedený silou pokánia odišiel na cintorín, začal žiť medzi hrobmi a nariekal nad predchádzajúcim životom, padajúc tvárou k zemi a neprestajne vzdychal z hĺbky svojho srdca.

Aj keď nie je povedané akých ohavných hriechov sa tento mladý muž dopustil, môžeme sa len domnievať, že pravdepodobne súviseli so smilstvom alebo cudzoložstvom. Vedie k tomu úvod k príbehu, ktorý bol daný mníchom na zdôraznenie nutnosti vyhýbať sa častému stretávaniu sa so ženami. V živote tohto mladíka došlo k zlomu, keď ho svedomie bolestivo usvedčilo z hriechu. Svätý Teofan Zatzorník o takomto zlome v živote človeka hovorí: „Prebudenie hriešnika je dielom božskej milosti v jeho srdci. Jej výsledkom je človek, ktorý vidí svoju hriešnosť, cíti nebezpečenstvo svojej situácie, začína sa o seba strachovať a stará sa o vyslobodenie zo svojho nešťastia a o svoju spásu. Predtým bol ako slepý človek, ktorý sa nestaral o nič spojené so spásou duše; teraz vidí, cíti a stará sa.“⁴

Tento dotyk božskej milosti dáva človeku spoznať ohavnosť hriešneho stavu a zároveň odkrýva cestu, ktorá vedie k uzdraveniu duše. Mladík reaguje správne na túto šancu a začína konať pokánie. Opúšťa mesto, ktoré ho priviedlo na cestu hriechu a začína žiť na cintoríne medzi hrobmi. Pokánie je vždy spojené s opustením predchádzajúceho spôsobu života. Cintorín je zvyčajne tiché miesto, ktoré je vzdialené od hluku mesta. Mladík odchádza do tejto samoty, nielen aby hlas svedomia nebol umlčaný ruchom sveta, ale tiež aby unikol pokušeniam, ktoré ho priviedli do tohto hriešneho stavu. V asketickej literatúre vý-

4 ST. THEOPHAN THE RECLUSE: *The Path to Salvation*. The Holy Monastery of St. Paisius, Arizona, 2006, s. 102.

rok „žiť medzi hrobmi“ zvyčajne znamená začať pustovnícky spôsob života. Príbeh teda hovorí o vážnej zmene štýlu života mladíka, ktorý sa rozhodol v samote oplakávať svoje pochybenia.

Keď strávil týždeň v neustálom pokání, démoni, ktorí predtým priviedli jeho život do nešťastia, sa v jednu noc hlučne zhromaždili okolo neho a volali: „Kto je tento bezbožný človek, ktorý zvykol márnit' čas v zmyselných veciach a nemorálnostiach a teraz chce od nás, aby sme si mysleli, že je triezvy a konajúci dobré skutky? Chce byť kresťanom a stať sa čnostným teraz, keď nemôže mať zábavu a naplniť svoje potešenia? Aké dobro môže očakávať vo svojom živote, keď ho naplnil s naším zlom?“

„Hej, ty! Či sa odtiaľ vôbec nepohneš? Neprídeš s nami k tvojim zvyčajným miestam hriechu a nemravnosti? Lahké ženy a víno ťa čakajú – neprídeš nasýtiť svoje túžby? Po všetkých hriechoch, ktoré si spáchal do dnešného dňa, všetka nádej na spásu je pre teba stratená a preto zápasník, budeš iba kráčať plnou rýchlosťou k svojmu zatrateniu, ak budeš pokračovať v zabíjaní seba samého týmto spôsobom. Prečo sa tak ponáhľaš k zatrateniu? Nie je prečinu, ktorého by si sa nedopustil; spolu s nami si padol do každého hriechu. A teraz sa opovažuješ utiecť z našej spoločnosti? Azda nesúhlasíš? Neprijmeš našu ponuku?“

Kto sa vydá na cestu pokánia, musí očakávať veľké skúšky. Ide o priamy opak toho, čo sa ponúka v kresťanských filmoch a knihách súčasnosti, keď hlavný hrdina po rozhodnutí pre život viery prežíva takmer okamžitú nápravu vo všetkých oblastiach života, ktoré boli predtým poznačené deštruktívnym vplyvom hriechu. Skutočnosť je

však oveľa ťažšia. Človek po svojom obrátení je vystavený násilným a hrozným útokom neviditeľných nepriateľov, ktorí ho chcú zastrašiť hneď na začiatku cesty. S veľkou intenzitou mu pripomínajú všetky jeho predchádzajúce hriechy, aby ho obrali o nádej na spásu duše. S rovnakou intenzitou mu predkladajú potešenia, ktoré mu prinášal hriechy spôsob života. Zároveň vnuká myšlienky o bezcennosti prostriedkov pokánia, ktoré aj tak nie je schopný úplne naplniť. Cieľom diabla je zastrašiť dušu hneď na začiatku cesty, aby začala považovať duchovný zápas nad svoje sily, podľahla malomyselnosti a vzdala sa svojho rozhodnutia. Ak dušu ovládne tento strach, nie je schopná prijať ani povzbudenie, ani radu.

Svätý Izák Sýrsky v tridsiatej deviatej homílii hovorí, že ide o prvú taktiku diabla a popisuje jej priebeh: „Náš nepriateľ, diabol, má odveký zvyk dômyselne voliť spôsoby boja proti tým, ktorí vstupujú do zápasu po posúdení svojich zbraní a mení spôsob zápasu proti nim podľa toho, na čo sú namierené. Pozoruje tých, ktorí sú leniví v rozhodovaní a ktorých myšlienky sú nezdravé a od samotného začiatku voči nim bojuje násilnými a hroznými pokušeniami. Robí to, aby im dal ochutnať svojej zlovoľnosti na začiatku ich cesty, aby ich azda premohol strach a začali považovať zvolenú cestu za nemožnú. Potom si povedia: Ak začiatok cesty je taký náročný a hrozný, kto sa môže postaviť voči zápasom, ktoré potom nasledujú? Preto nie sú schopní vytrvať tieto pokušenia ani urobiť nejaký pokrok, ani nevziať nič iné do úvahy kvôli naliehavosti strachu, ktorý ich ovládol.“⁵

Poznanie tejto taktiky diabla pomôže prekonať toto obdobie skúšky. Boh dovoľuje túto skúšku, aby sa odhalili pravé pohnútky a úmysly človeka. Od tých, ktorí vy kročia na cestu spásy, Boh očakáva plné nasadenie a odvahu k zápasu. Dobrý úmysel nestačí, ak je srdce naplnené vlačnosťou, pochybnosťami, pohodlnosťou a strachom z námahy. Kto

5 KERUL-KMEC, Miron: *Nad slovami sv. Izáka Sýrskeho, Homília 25-45*. Filokalia, 2021, s. 138.

sa na túto cestu vydáva kvôli láske k Bohu a kvôli spásе svojej duše, tak aj keby v tejto skúške neobstál, pomôže mu to k očisteniu jeho úmyslov a k novému ráznemu rozhodnutiu pokračovať v tejto ceste.

Mladý muž však vytrval v smútku pokánia a zdalo sa, že nepočuje nabádanie démonov ani nijako neodpovedal. Keď démoni videli, že nič nedosiahli svojimi slovami, vrhli sa na neho, kruto ho zbili a keď ho vážne zranili, nechali ho polomŕtveho. Ale napriek tomu mladík ostal na tom mieste, vzdychajúc od bolesti, ale pevný vo svojom pokání.

Táto forma útoku neviditeľných nepriateľov môže v človekov dneška vyvolať určité pochybnosti. Svätí otcovia, ktorí v samote duše intenzívne vnímali každé hnutie svojho srdca, dokázali vybadať súvislosti, ktoré iným unikali. Rýchlo vybadali, že rôzne úrazy, nemotornosť spôsobujúca bolestivé pády a iné nepríjemné zranenia sú sprievodnými znakmi duchovného zápasu. Preto ich priamo pripisujú aktivite démonov. Sú však aj časté prípady, kedy démoni berú na seba fyzickú podobu a spôsobujú priamo bolesť asketikovi. Tieto prípady sú nám známe zo životov mnohých svätých. Ide o ďalšiu taktiku zastrešovania duše, aby sa dosiahlo jej navrátenie z cesty pokánia.

V tom čase príbuzní hľadali mladíka, až ho konečne našli. Keď sa dozvedeli dôvod jeho vzhľadu – teda následku nehanebného útoku démonov, pokúšali sa ho vziať domov. On však odmietol opustiť miesto pokánia.

V tomto odseku je opísaná ďalšia podoba tohto počiatočného útoku na dušu kajúcnika. Prichádza zo strany blízkych ľudí, ktorí si zvyčajne neuvedomujú, že ich láska a starostlivosť môže človeka zviest' zo správnej cesty. Je prirodzené, že chceme druhých ochrániť pred

utrpením, prípadne im priniesť úľavu v ich stave. Ak však ide o duchovný zápas bližneho, musíme veľmi pozorne a správne rozlišovať, aby naše naliehanie nevedlo k jeho zlyhaniu a pádu. Ak sa sami nachádzame v tomto zápase, potrebujeme byť ostražití voči láskavým radám tých, ktorí nás milujú, pretože nie vždy môžu správne chápať náš duchovný stav.

Nasledujúcu noc démoni ho znovu napadli a mučili ho ešte s väčšou intenzitou. Jeho príbuzní ho znovu navštívili a naliehali, aby opustil toto miesto trestu a vrátil sa s nimi. Na ich návrhy odpovedal trpezlivo a s odovzdanosťou:

„Netlačte na mňa. Radšej zomriem, než by som sa mal vrátiť k predchádzajúcemu márnotrpnému životu.“

Tretiu noc takmer zomrel od krutého mučenia démonov, ktorí ho napadli ešte s väčšou intenzitou, než v predchádzajúcich prípadoch.

Potom démoni, ktorí nezmohli nič svojimi vyhrážkami a mučením, pretože mladý muž nezmenil svoje rozhodnutie pri žiadnej z týchto hrozných taktík, odišli a nechali ho samého.

Utekajúc od neho divoko kričali:

„Porazil nás! Porazil nás! Porazil nás!“

Táto časť príbehu nám dáva niekoľko dôležitých poučení. Tým prvým je, že každá skúška má svoje trvanie. Boh nedovolí skúšať nadmieru svojho verného služobníka. Vytrvalosť a rozhodnosť skracuje čas skúšky. Ďalšie by sme mohli sformulovať takto: človek milujúci a verný Bohu, naháňa hrôzu démonom. Tretie poučenie nachádzame v úteku démonov. Človek, ktorý sa vydá na cestu pokánia, postupne je oslobodený od pút predchádzajúcich hriešnych návykov.

Od toho času sa tomuto mladíkovi nestalo nič zlého; s čistým svedomím prišiel k uvedomeniu si každej čnosti. Do konca života ostal v hrobe, z ktorého si urobil pustovňu a Boh ho poctil darom konania zázrakov.

Mladíkovi sa dostalo veľkého daru – daru bezvášnivosti. Boh mu daroval tento stav pre jeho rozhodnosť a veľké pokánie. Je potrebné si všimnúť múdrosť tohto mladého muža. Aj keď bol oslobodený od svojich nerestí, nevrátil sa naspäť do mesta, ale ostal vo svojej pustovni, aby celý svoj život venoval službe Bohu. Toto je správna odpoveď na ovocie pokánia. Ak Boh prijme našu kajúcnosť, bolo by veľkou opovážlivosťou vrátiť sa do spôsobu života, ktorý predtým priviedol hriech do duše.

B. ZO ŽIVOTA SVÄTEJ SYNKLETIKY

Svätá Synkletika sa narodila v prvej polovici 4. storočia v Alexandrii. Traduje sa, že po smrti rodičov rozdala všetko, čo vlastnila a odišla so slepou sestrou mimo Alexandrie, kde žila pustovníckym životom. Svojím svätým životom inšpirovala mnoho žien a niektoré sa k nej pripojili. Toto je dôvod, prečo bola označená za púštnu matku a mnohí ju prirovnávajú k svätému Antonovi Veľkému. Zachovalo sa veľa z jej výrokov a duchovných rád, ktorým patrí význačné miesto v asketickej literatúre.

Požehnaná Synkletika povedala: Mali by sme velebíť nedbanlivé a záhalčivé duše, ktoré sa ľahko vyčerpajú v zápase pre dobro, ako aj tie duše, ktoré sú ľahko znechutené a upadajú do beznádeje. Ak takéto duše by ukázali čo i len najmenší dobrý skutok, musíme ich chváliť a žasnúť nad nimi, dávajúc im tak povzbudenie

v ich zápase pre dobro. A opačne, ich najväčšie a najväznejšie pády musíme pred nimi charakterizovať ako najmenšie a nehodné zmenky. Pretože diabol, ktorý si praje zničiť všetky veci alebo radšej uspieť v našom duchovnom zničení, sa uchyluje k nasledujúcej lesti. Na jednej strane u skúsených a asketických mníchov skúša zakryť ich hriechy a vedie k ich zabudnutiu, aby tak v nich vyvolal pýchu. Na druhej strane neustále odkrýva hriechy novicom, ktorých duše ešte neboli zocelené v asketickom živote, zveličuje ich, a tak ženie novicov k beznádeji, kým neopustia svoje asketické úsilie.

Svätá Synkletika začína s poučením, ktoré môže byť pre mnohých prekvapujúcim. Keď sa pozeráme na život a učenie púštnych otcovi a matiek, tak sme ohromení prísnosťou ich života a prirodzene očakávame podobný prísny prístup k vedeniu druhých. Svätá Synkletika však nenapĺňa toto naše očakávanie. Jej rada je plná lásky a porozumenia. Tí, ktorí prešli veľkým zápasom o dosiahnutie dokonalosti, pristupujú k druhým s veľkým milosrdenstvom. Opačne si však počínajú tí, ktorí sú ešte na začiatku svojej duchovnej cesty a falošný zápal v duši ich vedie k prísnemu hodnoteniu blížnych. Ten, ktorý si zvolí takéhoto človeka za svojho duchovného sprievodcu, len ťažko pokročí vo svojom zápase a zvyčajne padne do stavu chladného farizejstva.

Tak ako nemožno očakávať od človeka, ktorý sa učí korčuľovať, že od prvého okamihu vstúpenia na ľadovú plochu bude schopný robiť piruety, tak nemožno očakávať od človeka, ktorý začína svoj duchovný zápas, vytrvalosť a pevnosť svätého, ktorý prešiel desaťročiami prísnej askézy. Začínajúceho korčuľiaru zahrňame chválou už len za to, že sa na chvíľu udrží na ľade alebo prejde meter či dva a prehlídame chyby a pády, za ktoré by sme skúseného vážne napomenuli. Toto prirovnanie je iba prerozprávaním poučenia svätej Synkletiky a mali by sme si ho s plnou vážnosťou osvojiť, zvlášť keď nám pripomína, že opak by

bol aktívnou účasťou na taktike diabla, ktorý chce každého začiatočníka v duchovnom zápase znechutiť a priviesť k zúfalstvu.

Z tohto dôvodu sa musíme o tieto ešte nedbanlivé duše starať s jemnosťou a neustále im pripomínať nekonečnú Božiu láskavosť a zhovievavosť. Medzi inými vecami musíme zdôrazňovať, že náš Pán je milosrdný a nesmierne trpezlivý a že odvoláva svoje spravodlivé súdy voči hriešnikom, akonáhle konajú pokánie.

Láskavý prístup k druhým a zdôrazňovanie Božieho milosrdenstva nie je schvaľovaním hriechu alebo jeho zľahčovaním. Je to skôr pokorným uznaním biedy našej padnutej prirodzenosti a odkázanosti na Božie odpustenie. Ak nebudeme ošetrovať tieto duchovné zranenia blížnych pripomínaním Božieho milosrdenstva, budeme iba pomáhať diablu v jeho hroznom diele zničenia ich duší. Človek rýchlo môže dôjsť k stavu rezignácie, kedy pre množstvo svojich pádov prestane zápasiť, prestane sa modliť a zanechá i všetky ostatné úkony zbožnosti. Ak preskúame svoje srdce, ľahko v ňom nájdeme spomienky na rôzne zápasy, ktoré sme vzdali len preto, že sme už nemohli zniesť opakovaný pád do toho istého hriechu. Človek či chce, alebo nie, zakuša zahanbenie z opakovaných pádov a ak nemá nikoho, kto by ho uistil o prenesmiernej Božej trpezlivosti a láskavosti, snaží sa uniknúť zahanbeniu nevšímavosťou voči tomuto hriechu. Zdanlivý pokoj v srdci však vedie k ochladnutiu viery a k stále väčšej ľahostajnosti voči duchovným veciam.

Aby sme urobili toto naše učenie presvedčivým, prinesieme príklady zo Svätého písma, ktoré odhalia dušiam našich poslucháčov nekonečné Pánovo zľutovanie nad tými, ktorí zhrešili a kajali sa. Napríklad môžeme volať Rachab neviestkou, ale bola spasená skrze svo-

ju vieru; svätý Pavol bol prenasledovateľom, ale skrze pokánie sa stal vyvolenou nádobou; a zlodej, ktorý bol ukrižovaný spolu s Kristom na Golgote, ktorý kradol a vraždil, prvý otvoril dvere raja s jedným slovom pokánia: „Ježišu, spomeň si na mňa, keď prídeš do svojho kráľovstva“⁶. Navyše nám dovoľte spomenúť svätého Matúša, ktorý bol Pánom ustanovený za apoštola, a ktorý ako bývalý mýtnik pripomína nám podobnosť o mýtnikovi a aj to o márnotratom synovi. Pamätajme na všetky tie príbehy, ktoré zdôrazňujú hodnotu pokánia a vyzdvihujú Božie zľutovanie nad kajúcim človekom.

Časté rozjímanie nad príbehmi Božieho zľutovania, ktoré nám prináša Sväté písmo, prináša úľavu do duchovného zápasu. Človek, ktorý si uvedomuje svoju slabosť a nespočetné pády, môže ľahko upadnúť na duchu a zabudnúť na veľkosť Božieho milosrdenstva. Božie slovo však v týchto chvíľach vlieva nádej a posilu. Svätá Synkletika ponúka niekoľko príkladov na vyzdvihnutie Božieho zľutovania nad človekom. Ak si namiesto ukrižovaného kriminálnika alebo mýtnika Matúša predstavíme ľudí z nášho prostredia, ktorí nám vážne uškodili, podviedli alebo ublížili a uvedomíme si, že Boh odpovedá zľutovaním na ich kajúcnosť, tak potom sa nám môže zdať jeho milosrdenstvo až bolestivo priveľké a nepochopiteľné. Ako potom môžeme padnúť do beznádeje nad svojimi hriechmi, ak ich úprimne ľutujeme?

Na druhej strane musíme naprávať tie duše, ktorým vládne pýcha, poskytovaním väčších príkladov, tak ako dávame slabým dušiam povzbudenie, aby neboli pod vládou beznádeje. Vezmime si príklad z práce

6 Lk 23, 42.

najlepších záhradníkov, ktorí keď vidia slabú rastlinku, hojne ju zalievajú a veľmi sa o ňu starajú, aby vyrástla a stala sa silnou; zatiaľ čo keď vidia v rastline predčasný rast výhonkov, okamžite odstraňujú bezcenné výhonky, aby rastlinka rýchlo nezvädla. Podobne lekári predpisujú niektorým pacientom bohatú stravu a veľa pohybu, zatiaľ čo iným striktnú diétu a pokoj na lôžku.

Záverečné poučenie je venované tým, ktorí nesú zodpovednosť za duchovný rast druhých ľudí – napríklad rodičia, krstní rodičia, kňazi, katechéti, predstavení v monastieroch. Svätá Synkletika tým zdôrazňuje nutnosť správneho rozlišovania duchovného stavu človeka. Ak človeku vládne pýcha, nie je pre neho užitočné, keď mu dáva rovnaké povzbudenie ako tým, ktorí sú zlomení slabosťou svojej duše. Svätý Izák Sýrsky odhaľuje niečo z Božej taktiky na privedenie pyšných k pokániu, keď hovorí: „Pokora beží pred milosťou a pýcha beží pred trestom. Tomu, kto sa stal pyšným kvôli poznaniu, je dovolené padnúť do rúhania; tomu, kto sa stal namysleným pre cvičenie sa v čnostiach, je dovolené padnúť do smilstva; a tomu, ktorý je naplnený uspokojením kvôli vlastnej múdrosti, je dovolené padnúť do temných nástrah nevedomosti.“ To, že Boh dovoľuje tento pád, toto zahanbenie človeka, je trestom, ale zároveň aj liekom, ktorý má vyliečiť chorobu pýchy. Veľakrát sme svedkami tejto Božej liečby a je to čas, kedy sme sa mali pohnutí súcitom modliť, aby pacient bol schopný prijať tento liek z Božích rúk na svoje uzdravenie.

C. OD SVÄTÉHO PALLADIOSA

Z rôznych príbehov som sa dozvedel nasledovné o svätom Mojžišovi Čiernom, ktorý bol dobre známy medzi otcami skýtu. Zdá sa, že predtým, než sa stal

mníchom, bol sluhom u jedného človeka. Jeho pán ho však vyhodil z domu, pretože Mojžiš bol veľmi popudlivý a jeho spôsoby boli urážajúce a surové. Keď bol prepustený, stal sa zlodejom a kvôli svojej mimoriadnej sile sa stal vodcom iných zlodejov.

Jeden z činov, ktorý ukazuje jeho divokosť a zúrivosť, hovorí o pomste pastierovi, ktorého psi mu prekazili naplánovanú krádež. Mojžiš neúnavne prehládaval celú oblasť, aby našiel tohto pastiera a jeho stádo, aby ho zabil.

Keď sa dozvedel, že pastier je na druhej strane Nílu, rozhodol sa tam ísť a naplniť svoj úmysel. Bolo to v tom období, keď rieka bola rozvodnená a jej prúd dosiahol najvyššiu úroveň. Mojžiš zo seba strhol krátku tuniku, ktorú nosil, položil si ju na temeno hlavy, v zuboch držal nôž, skočil do rieky a preplával na druhý breh. Keď pastier z diaľky uvidel plávajúceho Mojžiša, zutekal a ukryl sa.

Mojžiš sa tak nemohol pomstiť pastierovi, ako si naplánoval. Preto nasmeroval svoju zlosť proti stádu. Vybral si štyroch najlepších baranov, zviazal ich a preplával s nimi znovu Níl. Na druhom brehu ich zabil a na ohni upiekol tie najlepšie časti mäsa. Kože vymenil za najlepšie víno zo Sain v Egypte a výdatne sa napil. Keď bol viac než naplnený týmto jedlom a uspokojil svoj hnev, odišiel do svojej skrýše, ktorá bola vzdialená asi stopäťdesiat míľ.

Svätý Palladios stručne načrtáva život svätého Mojžiša Čierneho, ktorý sa stal veľkou inšpiráciou pre mnohých. Dielo *Evergetinos* neskôr prináša viac detailov z jeho života a duchovného zápasu.

Je zřejmé, že Mojžiš bol človekom, ktorému vládla vášeň hnevu priam extrémnym spôsobom. Kombinácia hnevu a telesnej sily z neho urobila človeka, ktorému sa je hodno naďaleko vyhnúť. Všetko jeho konanie bolo podmienené zúrivosťou, ktorá nepoznala žiadne zábrany. Veľmi dobre na to poukazuje spomenutý príbeh. Keď mu psi prekazili krádež, tak sa rozhneval, že sa rozhodol zabiť pastiera, ktorého plánoval predtým okradnúť. Ani rozbúrená rieka ho neodradila od jeho zámeru. Keď svoju obeť nenašiel, vyvšíšil sa na ovciach. Jednoducho, potreboval utíšiť zúrivosť, ktorá horela v jeho srdci. Poznámka, že sa potom vrátil do svojej skrýše, ktorá bola vzdialená stopäťdesiat míľ, tiež hovorí o intenzite hnevu, ktorý ho hnal za pomstou na tak vzdialené miesto.

Tento opis pripomína silu vášní, ktoré majú moc úplne zotročiť človeka. Mohli by sme ľahko vyrozprávať mnohé príbehy, či už vlastného života alebo zo života blízkych, ktoré sú potvrdením tohto tvrdenia. Možno, že nedosiali intenzitu opísanú v živote svätého Mojžiša, ale predsa priniesli veľa bolesti pre ich deštruktívny dopad. Nieкто je hnaný hnevom, iný túžbou po sláve alebo moci aj keď pritom šliape po druhých a ničí ich životy. Iný je zas hnaný za zmyselnými pôžitkami a ruinauje pritom všetky vzťahy, ďalší zas hnaný pýchou spôsobuje trpké poníženie blízkych. Vášne oslepujú človeka a oberajú ho o jeho pravú dôstojnosť. Degradujú ho na svojho otroka, a pritom mu nahovárajú, že v tom spočíva naplnenie jeho života.

Svätý Ignác Brjančaninov hovorí: „Vášne tajne žijú v ľuďoch, ktorí vedú rozptýlený a nepozorný spôsob života. Väčšinou takí ľudia sú spokojní s ich vášňami a nevšímajú si ich. Väčšinou ich ľahko ospravedlňujú, ba niektorí považujú tieto vášne za čisté a dokonalé čnosti. Jedine skutočný kresťan, ktorý neustále stráži svoje srdce, ktorý usilovne študuje Boží zákon dňom i nocou, môže spoznať svoje vášne. Čím viac sa očisťuje a duchovne napreduje, tým zreteľnejšie vidí svoje vášne. Nakoniec, oči mysle, ktorá bola úplne uzdravená evanjeliom, vidia bezodnú priepasť pádu človeka. Kresťan vidí plné

následky tohto pádu v sebe samom, pretože vníma svoje vášne. Tieto vášne sú znakom hriechnej, smrtonosnej choroby, ktorá zasiahla všetko ľudstvo.“⁷

Tento obávaný a mocný zlodej po nejakom čase a vďaka priaznivej okolnosti prijal navštívenie Božskej milosti, ochutnal spásonosný pocit ľútosti a konal pokánie za svoj predchádzajúci život. Jeho pokánie bolo tak hlboké a úprimné, že vstúpil do mnišského života, odišiel do Skýtu, zavrel sa v cele a oddal sa tvrdému a striktnému asketizmu.

Tento dotyk milosti úplne zmenil život obávaného násilníka. Boh dal šancu človekovi, ktorého už azda každý odpísal. Svätí otcovia o tomto momente navštívenia milosti hovoria, že človek náhle spozná ohavnosť svojho života v hriechu a rovnako tak aj cestu, ktorá z tohto stavu vedie. Je to aj čas rozhodnutia. Človek napriek tomu môže zatvrdiť svoje srdce, odmietnuť ponúkanú cestu a pokračovať v hriešnom živote. Opoprvhnutie týmto darom milosti je však nerozumné. Prvýkrát ho Boh dáva bez pričinenia človeka. Ak je tento dar odmietnutý, človek sa neskôr musí namáhať a pracovať, aby privolal znovu duchovné prebudenie skrze milosť.

Svätý Mojžiš na dotyk milosti odpovedal správne. Naplnený ľútosťou sa rozhodol pre pokánie za svoje hriechy. Svätý Teofan Zatvornik o tomto momente hovorí: „Jednako však, toto ešte nie je zmena. Je to iba príležitosť pre zmenu, volanie po nej. Milosť v tomto momente iba hovorí hriešnikovi: «Pozri, do čoho si sa dostal. Prijmi opatrenia pre spásu.» Milosť iba odstraňuje putá zvyku a dáva hriešnikovi možnosť zvoliť si úplne nový život a nájsť v ňom svoje miesto. Ak využije

⁷ KERUL-KMEC, Miron: *Nad slovami sv. Ignáca Brjančaninova, Pole 2*. Filokalia, 2021, 66.